

Український рік (збірка)

Володимир Нагорняк

Володимир Нагорняк

Український рік

(Народознавство для дошкільнят)

ЗЕМЛЯ, ОСВЯЧЕНА ТАРАСОМ (Передмова)

Книга перша: ЗИМОЮ — В БІЛОМУ ПОЛЯ...

1. Грудневі святки.
2. Січень-мічень, дід Тарас та Василько.
3. Місяць кривих доріг.

Книга друга: ВЕСНОЮ — ВКРИТА СВІТЛИМ РЯСТОМ ЗЕМЛЯ

1. Березнева каша.
2. Уквітчаю тебе квітнем.
3. Простелю тобі травень під ноги.

Книга третя: ЛІТО — СОНЯЧНА ПШЕНИЦЯ...

1. Зашарілася червнем земля.
2. Ви знаєте як липа шелестить-
3. Селянський місяць.

Книга четверта: ОСІНЬ - ЯБЛУКО В САДУ...

1. Азбуки виріїв.
2. Малює листочками Жовтень.
3. Падолистовий розгартіаш

ЗЕМЛЯ, ОСВЯЧЕНА ТАРАСОМ (передмова)

Моя земля - твоя земля;

ЗИМОЮ - В БІЛОМУ ПОЛЯ; (книга перша)

ВЕСНОЮ - ВКРИТА БУЙНИМ РЯСТОМ; (книга друга)

ЛІТО - СОНЯЧНА ПШЕНИЦЯ; (книга третя)

ОСІНЬ - ЯБЛУКО В САДУ; (книга четверта)

Живеш тут, ачи подивиться

Прийшов і: "Вибачте, піду..."

Земля, освячена Тарасом -

Це ти, це я, це він, це ми;

Сьогодні ж, попри всі гаразди,
Це і чорнобильські дими;
Це і спаплюжений Славутич;
Це занітрачені поля;
Це і життя; таке падлюче,
Де ти - не ти, і я - не я,
Де, рідний він, стає чужинцем...
"Як жити тут, не за бугром-!"
— Будь, сину, славним, — українцем!, —
А не знеславленим хохлом;
Прокинься; долею не грайся;
Тоді й твоє почує Я,
Благословить земля Тараса -
Твоя земля, моя земля.

Я з цих країв, де сонце сходить в полі,
а вітер пестить яблунь пелюстки...
Поглянь-дивись: засоняшилась доля
і хлопчиком побігла до ріки...

Я з цих країв, де в небо щохвилино
надривно лине жайворонка спів,
де соловей не спить...
— Це ж Україна!..
— Я з цих країв!

ЗЕМЛЯ, ОСВЯЧЕНА ТАРАСОМ (Передмова)

Королівством - а воно саме так і називалося - Рік, — правив знаний по всіх усядах МОРОЗ. Дід МОРОЗ. Величали його між собою не інакше, як дідом. Настільки був старий-старий, аж вічний.

Правив... розуміли, звичайно ж, розуміли, що правив-то королівством аж ніяк не МОРОЗ, — роки, роки!, — а його чотири доньки - ЗИМА, ВЕСНА, ЛІТО та ОСІНЬ.

Сварилися між собою-... Е-е, ні, не скажи, не треба тут мені город городити! Жили дружно. Владарювали по черзі, строго-строго, під мудрим отецьким оком, і ніхто, — та ти що-!, — ніхто і ніколи цю чергу не порушував. Ніхто і ніколи!

Сам владика МОРОЗ
жив із найстаршою -
ЗИМОЮ.

Клімат йому цей підходив,
погода по-вашому.

Не без того, правда,
щоб заглянути до ОСЕНІ, другої за віком:
давав прочухана нерядивому ЛИСТОПАДУ
чи усовіщав птахолюба ВЕРЕСНЯ:
"В роках же,
а мала дитина наче -
за пташечками бігає!"

Чи до найменшенької, мізинчика, — до неї частіше, любимиця, — ВЕСНИ; по-
старечому, як він, мужик, умів, заспокоював плаксу БЕРЕЗНЯ;

Щодо третьої доньки - ЛІТА, то старий МОРОЗ,
котрого гаряче сонце завжди чомусь хилило на сон,
рідко у неї гостював... рідко...

...та не забував, не забував...
посилав,
і не раз,
посилав малих МОРОЗЕНКІВ
до ЛІТА;
але прилітали ті звідти
такими-розтакими млявими,
з такою-розтакою нежиттю,
хоч у хату не впускай.
Дивитися було жалько;
ледве-ледве
виліковував їх старий.

Було в ЗИМИ три сини-управителі,
три місяці - ГРУДЕНЬ, СІЧЕНЬ та ЛЮТИЙ.

ГРУДЕНЬ
збирав землю в грудки;
так вона, бідолашна,
менше промерзала

СІЧЕНЬ

покривав

землю

білою

сніговою

ковдрою.

ЛЮТИЙ – та що там твій пройдоха ЛЮТИЙ-! –
бешкетував снігом з хурделицями та лютував.

Біло, як біло, все біло... Аж сліпить очі!..
Е-е ні, не все: ось – та ось же! – на розмальоване інеєм дерево
непоспішаючи, по-господарськи,
всідається снігур... другий... третій...

Червонобокі: прямо тобі, спілі яблука; так рука і тягнеться, щоб зірвати.

Ага, а біля ставка, глянь, скільки їх!..

...побігли...

...стій же, стій!..

...не яблука то, не снігурі –
розпустила по вітру
китиці свої калина;
листя ще з осені
розгубила-розтринькала,
а китиці... китиці горять!..
...а який смачний той вогонь – калина з морозу...

Ставок наш узимку бачили-
Велетенський телевізор:
не по льоду – по самісінькому дну ставка ходиш...

Гне водорості вода, подивися, як дерева вітер:
вліво, вправо, прямо, знову вправо,закручує...

О... а... та куди там, хлопці уже шайбу ганяють!..

Ото була, скажу тобі, зима:

Ми на лежанці грілися-!

Нема, та й бути не могло...

Ми - на ставку!

А ключка в мене,

бачили таку-

А наш,

хоч раз наш бачили хокей-

О-кей!

Чи ось - на лижах залюбки...

Ех, дні які, які роки...

Сказать вам, дітки, хочеться мені:

— Шануйте дні!

Ой, а скільки натерпілася ВЕСНА од цього ЛЮТОГО-! Особливо діставалося її старшенькому - БЕРЕЗНЮ.

Той, хоч плакса із плакс,
правда, не покoryвся ЛЮТОМУ,
не покoryвся і, врешті-решт,
перемагав-таки,
перемагав розбійника.

Раділи, — а як же-!, — раділи:
КВІТЕНЬ прихорошував,
уквітчував усілякими,
що тільки бувають у природі,
барвами землю.

А земля, земля!..
...робилася такою прекрасною,
такою чудесною,
що навіть сам владика МОРОЗ
милувався нею.

Милувався, та-а здалеку, так здалеку -
мінливе травневе сонце
уже вадило старому.

Несміло, наче випадково, мружиться на землю сонечко. Всі, хіба окрім холодного, аж

білого снігу, радіють його першим привіткам.

Сніг злиться: тане, зменшується, збігає
безпечними каламутними струмочками і зникає.

Взамін із-під торішнього листа нетерпляче випурхнув перший живий ... підсніжничок...
другий... третій...
ой, та їх тут – море!

А ось, та біля твого ж таки міського будинку, просвердлила мертво товщу асфальта
тендітненька кульбабка. Яка сила!!!

Трохи пізніше усміхнеться синню неба
невгамовний пролісок,

різнобарвно заіскриться всюдисущий ряст,
вибіжуть кокетки-фіалочки... Світ наповниться – уже, наповняється! — голосами:
цвірінькає, рохкає, стрекоче, гавкає-нявкає, кукурікає, тьохкає, мукає-мекає – весна.
Весна!..

Ото була, скажу тобі, весна:
Погода після лютого ясна,
Замайорить лиш сонечко вгорі,
Ми вже на тій;
ні, аж на тій горі;
Підсніжники збираємо з-під снігу.
А скільки радості та сміху!
Чи до кислички підійдемо,
Минулорічних яблук наберемо;
Чи перейти рівчак,
що річкою вже став,
І щоб у воду не попав;
Якщо ж попав,
не простудитися-таки...
Е-ех дні які, які роки!

Сказать вам, дітки, хочеться мені:
— Шануйте дні!
Потім, коли МОРОЗ – ну, не молодий же! – знову, як мала дитина, падав у спокійний-
преспокійний сон,
випускала третя його донька ЛІТО свого старшенького – ЧЕРВНЯ

Рум'яніли, як присоромлена дівчина,
вишні та черешні,
розпускалися в усій своїй червоній з,
— божечку ти мій!, — відтінками красі півонії,
палахкотіли всюдисущі сунічки...

Не мінливе, як весною, а справжнє - гаряче - сонце, і легесенький — легесенький вітерець. По кілька разів на день бігаю до ставка: — Ну, та коли вже нагріється та вода, щоби можна було купатися-!

На зміну сором'язливому ЧЕРВНЮ
приходив стиляга ЛИПЕНЬ

Ой, та скільки там тої роботи у нього -
липовий мед.

А хвалився, хвалився -
пропах ним увесь.

Не мінливе, як весною, а справжнє - гаряче - сонце. І легесенький-легесенький вітерець.

По кілька разів на день бігаю до ставка:

— Ну, та коли вже нагріється та вода, щоби можна було купатися-!

— Скоро. Тиждень-півтора...

— Ого! Цілих сім днів...

— Рудоля, куди поперла!!! — вибачте, це я на корову.

Та ну її! Хлопці на узлісся побігли - суніці, полуниці, перші гриби... Ех, якби не це пасовисько, до самісінького вечора з лісу не виходив би.

— А дядько Іван казав, що черешні на тій горі, поспіли.

— Приженемо худобу і - гайда!

— Та далеко ж ...

— Не хочеш - не йди!

Ага, не йди! А ще дядько Іван обіцяв покатати мене на комбайні. У жнива. Тільки, самі розумієте, хлопцям про це ні гу-гу. Засміють, якщо не покатає. А то ще і самі - та запросто! - захочуть. А де там ми, усім кагалом, розмістимось, га-

Потім - при місяці та зірках - буду купатися з ним у ставку. Вода тоді тепла-тепла, як молоко від нашої Рудолі...

— О, а де ж та зараза, моя корова, хлопці-!

— Отам, у шкоді!
— Біжи, поки діда Савки-сторожа немає.

Аж лише після ЛИПНЯ золотився хлібами селянин СЕРПЕНЬ.

Оце, скажу я тобі, трудяга, працелюб –
ні для не спочине!

Хіба що на обжинках,
у кінці свого владарювання,
звеселить душу за важеленим столом,
затремтить жайворонком.

А що-
Заробив.
Має право!..

Ото було, скажу тобі я, літо:
Ставок, де мокли до обіду,
І сонце – сходило в леваді —
Найвища радість!
А як у гості йшли малими
Ми до левадної малини,
Коли дід-сторож дибав на обід...
— Привіт!
— Привіт дитинства спасівки!
А дні які, які роки...

Сказать вам, дітки, хочеться мені:
— Шануйте дні...

А старшого ОСЕНІ – ВЕРЕСНЯ – король МОРОЗ, видно було неозброєним оком,
недолюблював. Недолюблював. І самій ОСЕНІ про це говорив.

— Слухай: що там твій ВЕРЕСЕНЬ-! У роках же наче, а, гірше малої дитини, з
пташечками грається...
— Каже: "Збираю їх у вирій".
— А без нього вони не зберуться-!
— Та полетять, — каже, — полетять... А чи захочуть повертатися-! А як навесні без них,
без птахів-то, га —!

Гримне, бувало, МОРОЗ на ВЕРЕСНЯ снігом та завірюхами – куди тобі там! Але поки
все це та крізь ВЕСНУ,
та крізь ЛІТО дійде до ВЕРЕСНЯ – легким теплим ніжним дощиком робиться.

Ото була, скажу тобі я, осінь;
Лиш з'явиться на небі просинь
Опісля вересневого дощу:
— Підпеньки на горі, підемо, чув— —
Сумки беремо,-
майже, як самі,-
Підпеньків там, дивися, не на дні,
У лісі... Скажете , ми в лісі,
Неначе горобці у стрісі.

В леваді ж – помідори, огірки...
Ех, дні які, які роки...

Сказать вам, дітки, хочеться мені:
— Шануйте дні!
Яблука, груші, сливки, огірки, помідори – осінь;
зачекайте: виросту, навчуся
і, обов'язково, буду сам їх вирощувати.

Ага! Уявляєте: яблука з мого саду, помідори з мого городу... Їжте на здоров'я, ласуйте!
А звідусіль: "Спасибі, синку! Невже ти сам такі "снікери" виростив, га-!" А хто ж —..
Ой, та ніколи мені тут з вами: робота, багато роботи – зима підганяє.
Ось, бачете: пташки у вирій збираються;
дерева листя уже фарбують, як модниці волосся;
а воно, листя-то, падає-падає... Інколи, вранці, уже і прохолодний подих зими чується –
не терпиться білій, ой, не терпиться... Та й сонечко не те, вже не те:натомилося за літо,
відпочиває...
А другий син ОСЕНІ – ЖОВТЕНЬ— А що ЖОВТЕНЬ, ой, що ЖОВТЕНЬ-! Знай одне –
розмальовує траву та дерева, як самому хочеться, і все.

Ні, як придивитися,
красиво навіть.
Але неживе якесь...
Та й то до...

Та й то ...

до...

ЛИСТОПАДА.

Такого ж безалаберного,
як цей
ЛИСТОПАД,
світ
не бачив!

Нічого, нічогісінького не робить, ні за холодну воду
не береться, але як розійдеться, як розійдеться...
все перемішувати та розкидати... На що, здавалось би, ГРУДЕНЬ – і то ледве-ледве
зупиняє його. І не без допомоги самого МОРОЗА –
підіймає старого з ліжка.

А кому це, скажи, сподобається, га-! Кому-!